

ks. prof. dr hab. Jacek Nowak SAC
Instytut Nauk Teologicznych
Wydział Teologiczny UKSW

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ
KS. MGRA LIC. TADEUSZA TYLKI
„FORMACJA EUCHARYSTYCZNA MŁODZIEŻY DO CZYNNEGO
UDZIAŁU WE MSZY ŚW. W ŚWIETLE WYPOWIEDZI LICEALISTÓW
KLAS MATURALNYCH W CHRZANOWIE”

Ks. mgr lic. Tadeusz Tylka przedstawił pracę doktorską „Formacja eucharystyczna młodzieży do czynnego udziału we Mszy św. w świetle wypowiedzi licealistów klas maturalnych w Chrzanowie” Lublin 2024, ss. 192. Promotorem jest ks. prof. dr hab. Bogusław Edward Migut.

W celu właściwego zrozumienia, czym jest formacja, należy dostrzec różnicę pomiędzy wychowaniem a formacją. Pierwsze określenie utożsamiane z pedagogią odnosi się do zewnętrznego oddziaływania na psychikę człowieka. Formacja natomiast, jako sam termin, mający źródło w łacińskim słowie „forma” (gr. morphe) wskazuje na dawanie formy istnieniu. Krótko mówiąc ma pomóc człowiekowi w odczytywaniu siebie samego, kim jest.

Człowiek, stworzony na obraz i podobieństwo Boga (Rdz 1, 26-27), jest w stanie nawiązać relacje osobowe ze Stwórcą. Jednakże formowanie osobowości, lub mówiąc inaczej – swojej podmiotowości, jest pozostawiona człowiekowi do jego własnej odpowiedzialności. To właśnie zależy już od samego człowieka, na ile otworzy się i wejdzie w celebrację liturgiczną, która jest wydarzeniem zbawczym (por. KL 6; 7), ponieważ jak stwierdza Sobór Watykański II „liturgia jest (...) pierwszym i niezastąpionym źródłem, z którego wierni czerpią prawdziwie chrześcijańskiego ducha” (KL 14). Przez sam fakt stworzenia człowiek jest obrazem Boga, jednak ten obraz zostaje spotęgowany przez sakramenty inicjacji, dzięki którym Bóg umieszcza

w osobie ludzkiej coś z Siebie. W wydarzeniu liturgicznym dochodzi do ścisłego związku pomiędzy obrazem i dialogiem z Bogiem. W ten sposób człowiek zostaje powołany, aby swoją podmiotowość formować na wzór Dawcy obrazu. Takie ujęcie pozwala zauważyć, iż człowiek jest otwarty na Stwórcę i w liturgii zostaje formowany przez samego Boga. Zatem formacja dokonująca się poprzez misterium liturgii sprawia rozwój osobowości człowieka, że staje się on coraz pełniejszym obrazem Boga. Sobór Watykański II podkreśla, aby formacja liturgiczna była zarówno wewnętrzna jak i zewnętrzna (KL 19).

Podczas samej celebracji misterium dokonuje się przedziwna wymiana, którą można określić mianem „potrójnej formacji liturgicznej”. Pierwszy etap polega na formowaniu człowieka przez samego Boga, drugi na formowaniu się samego człowieka w sobie przy udziale Boga, natomiast trzecia faza to oddziaływanie człowieka na człowieka w celu wspólnego bycia formowanym przez Boga. Przejawem tak rozumianej formacji jest pełny, świadomy i czynny udział chrześcijanina w liturgii (KL 14).

W nurt badań dotyczących formacji liturgicznej ukierunkowanej na czynne uczestnictwo w Mszy Świętej wpisuje się rozprawa doktorska ks. mgra lic. Tadeusza Tylki.

1. Przedstawienie treści pracy

Praca doktorska zawiera wszystkie części składowe, jakie powinny znaleźć się w opracowaniu naukowym, czyli: wykaz skrótów, bibliografia, wstęp, pięć rozdziałów oraz zakończenie.

We wstępie Doktorant zauważa, że wychowanie dokonuje się w rodzinie, a formacja ma miejsce w szkole (s. 17-18). Dalej ukazuje tematykę w poszczególnych klasach. Podaje również panoramę badań dotyczących formacji prowadzoną w różnych ośrodkach naukowych. Źródłem pracy są dane empiryczne, które pochodzą ze zgromadzonych kwestionariuszy ankiety przeprowadzonej w dwóch liceach, w mieście Chrzanowie, w roku 2011. We wstępie jest podana metoda analizy.

W pierwszym rozdziale przedstawia opis badań i charakteryzuje ankietowaną młodzież pochodzącą z klas maturalnych, których było łącznie 361 osób. Ukazuje opis

prorowadzonych badań, z których wynika, że respondenci nie zawsze odpowiadali na postawione pytania, unikając odpowiedzi. Przedstawia także strukturę społeczno-demograficzną młodzieży oraz stosunek do wiary i praktyk religijnych.

Kolejny rozdział omawia stosunek młodzieży do obowiązku uczestnictwa w Mszy Świętej. Doktorant podaje częstotliwość, motywacje uczestnictwa, ale także absencję niedzielnej Mszy Świętej. Przedstawił też świadomość grzechu w przypadku nieuczestniczenia w Mszy Świętej lub brak tej świadomości.

Trzeci rozdział ukazuje świadomość maturzystów dotyczącą istoty i obrzędowości Mszy Świętej. Problematyka dotyczy zewnętrznej i wewnętrznej świadomości uczestniczenia w liturgii.

Następny rozdział dotyczy form sprawowania liturgii. Czytelnik dowiaduje się o znajomości przez młodzież znaczenia różnych posług w liturgii oraz symboliki. Z wypowiedzi ankietowanych można dowiedzieć się, że pełnienie posług przez osoby świeckie pozytywnie wpływa na zgromadzenie liturgiczne.

Ostatni rozdział odnosi się do formacji postaw wewnętrznego udziału w Mszy Świętej. Chodzi tu przede wszystkim o nawrócenie, rozumienie liturgii słowa, ofiarowanie siebie podczas liturgii, a także rozumienie *lex vivendi*.

W zakończeniu Doktorant wyciąga wnioski z poszczególnych rozdziałów. Ponadto ma świadomość, że badanie przeprowadzone 13 lat temu mogą już dzisiaj nie oddawać obecnej sytuacji.

2. Ocena merytoryczna

Ks. mgr lic. Tadeusz Tyłka podjął się trudnego zadania, jakim jest formacja liturgiczna. Wiele na ten temat jest opracowań oraz instrukcji Kościoła, ale wprowadzenie tych wytycznych w życie stanowi trudne wyzwanie. Trudniejszą jeszcze sprawą jest dostrzeżenie efektów formacji, tym bardziej mając na uwadze, że liturgia stanowi rzeczywistość bosko-ludzką.

Doktorant przeprowadził badania wśród młodzieży maturalnej, która jest reprezentantem osób w trudnym wieku wchodzenia w życie. Często są to ludzie mający wątpliwości dotyczące wiary, ponieważ zaczynają zastanawiać się nad rzeczywistościami nadprzyrodzonymi. Stąd nie dziwi fakt wyciągania wniosków przez

Doktoranta, że maturzyści w sposób relatywistyczny podchodzą do uczestnictwa w Mszy Świętej (s. 55).

Autor dysertacji rzetelnie podszedł do opracowania ankiety, w której młodzież oceniała ją pozytywnie i negatywnie. Nie bał się podać tych opinii w swojej rozprawie (s. 26-27).

Doktorant nie ograniczył się tylko do zestawień statystycznych podanych w tabelach, lecz podaje odpowiedzi respondentów, które stanowią cenny przedmiot refleksji dla duszpasterzy, katechezy, jak również dla celebracji liturgii.

Na s. 33, 34, 38 jest mowa o pochodzeniu młodzieży z rodzin o różnych wykształceniu, a następnie o podejściu do praktyk religijnych. Szkoda, że Doktorant tego zjawiska nie przeanalizował.

Wydaje się zbędne porównywanie badań z Chrzanowa z Białorusią. Trzeba wziąć pod uwagę różnicę w rozwoju Kościoła w Polsce a na Białorusi, gdzie Kościół dopiero odradza się, a katolicy stanowią tylko 10%, a wyznaniem dominującym jest prawosławie.

Na s. 104 Autor napisał: „W najnowszym wydaniu *Ogólnego wprowadzenia do Mszału rzymskiego* nie znajdziemy już formy Mszy św. sprawowanej bez ludu”. Otóż OWMR 254 wspomina o takiej możliwości. Wynika to z nauczania Soboru Watykańskiego II: „Usilnie się zaleca jej codzienną celebrację; nawet jeżeli wierni nie mogliby być przy tym obecni, jest ona czynnością Chrystusa i Kościoła. Tak więc, kiedy prezbiterzy łączą się z czynnością Chrystusa Kapłana, codziennie ofiarują Bogu siebie całych, a gdy karmią się Ciałem Chrystusa, uczestniczą całym sercem w miłości do Tego, który siebie daje wiernym jako pokarm” (DP 13). W tym duchu pozostaje również kan. 904 KPK, który nie jest w sprzeczności z KPK, kan. 906.

W tytule pracy jest mowa o formacji młodzieży. Czytelnik, zapoznając się z treścią, dostrzega tylko zestawienie podejścia maturzystów do liturgii. Brak jest zatem odniesienia do założeń formacyjnych zawartych chociażby w podręcznikach katechetycznych. Można było z zestawień zawartych w tabelach dokonać pewnych porównań z programem katechetycznym, na ile on rzeczywiście formuje dzieci i młodzież. Recenzent widziałby modyfikację tytułu: z „formacji” na „świadomość młodzieży”. Treść pracy stanowi zestawienia faktograficzne dotyczący podejścia

młodzieży do Mszy Świętej, o czym wspomina Autor w zakończeniu, że chodziło „o prezentację stanu wiedzy teologicznej na temat Eucharystii” (s. 187). Przed oddaniem do druku warto by tę sugestię uwzględnić.

Oceniając pracę doktorską od strony merytorycznej należy stwierdzić, iż jest ona w gruncie rzeczy poprawna.

3. Ocena metodologiczna

Patrząc na metodologię rozprawy dostrzega się warsztat naukowy Doktoranta. Przez ten pryzmat należy dokonać oceny monografii.

We wstępie Doktorant podaje metodę analizy, jako główną w swojej pracy (s. 18). Ponadto na s. 27 wspomina o metodzie porządkującej, która systematyzuje problematykę według zagadnień. Należy zauważyć, że Autor jest konsekwentny tym metodom w całej objętości swojej dysertacji.

Doktorant podejmując się badań socjologicznych wykazał się w tej dziedzinie dużymi umiejętnościami. Przygotowana ankieta i jej opracowanie w formie statystyki ukazanej w tabelach jest rzetelnie wykonana. Walor pracy podnoszą także niektóre wypowiedzi respondentów zawarte pod tabelami.

Na uwagę zasługują obszerne przypisy, dzięki którym czytelnik otrzymuje wyjaśnienia lub bibliografię do własnego, szerszego studium.

Należy podkreślić równomierny podział rozdziałów na objętości, co nie zawsze jest widoczne w pracach doktorskich.

Mimo walorów pozytywnych Doktorant nie uniknął pewnych potknięć.

Przed oddaniem rozprawy do druku należy ją poddać gruntownej redakcji. Warto tu zwrócić uwagę chociażby na zapisy:

- stosując zapis Słowo Boże rozumie się Drugą Osobę Trójcy Świętej, natomiast słowo Boże odnosi się do tekstu biblijnego, stąd liturgia słowa; nie może być różnej pisowni.
- Mszał rzymski, a nie Mszał Rzymski, ponieważ to jest zasada pisowni w języku łacińskim.

W bibliografii występuje wiele pozycji, których nie ma w pracy. Po co zatem podawać np. dwa wydania *Lekcjonarza mszalnego*? Nota bene: pierwsze wydanie nie

miało ośmiu tomów, ale tylko siedem. *Mszal rzymski dla diecezji polskich* z 1986 r. jest tym samym, co wydany w 2013 r., a który został tylko poszerzony w dziale *Msze własne o świętych*. Ponadto w bibliografii występuje Pius XII z encykliką *Mediator Dei* zawartą w AAS (s. 6), natomiast na s. 75 ten dokument ma podany numery. Ta encyklika w AAS nie posiada numeracji. Z jakiego wydania korzystał Autor dysertacji?

Recenzentowi jest bardzo miło, iż w bibliografii pojawia się artykuł *Liturgia genetycznie wpisana w Kościół*. Natomiast nie ma tej publikacji w przypisach, a więc Doktorant nie korzystał z niej. Taka praktyka jest dość wątpliwa.

Mimo pewnych uwag trzeba stwierdzić, że praca mieści się w kanonie poprawności metodologicznej.

4. Kwestie do dyskusji

Na podstawie zagadnień poruszonych w pracy doktorskiej recenzent ma pewne pytania:

1. Na s. 48 jest omówiona etymologia terminu „liturgia”. Doktorant podaje również określenia liturgii, które stanowią próbę jej zdefiniowania przez Lamberta Beauduin’a czy Josefa Andreasa Jungmanna. Recenzenta interesują określenia podane w *Mediator Dei* i KL 7. Nie chodzi o recytację, lecz o treść. Jaką nowość widać w KKK 1069?
2. Mówiąc o wypełnianiu kapłańskiej funkcji Chrystusa (KL 7) rodzi się pytanie, które momenty podczas Mszy Świętej wskazują na różne funkcje kapłaństwa Chrystusa realizowane w ramach kapłaństwa wspólnego?

5. Wniosek końcowy

Należy zauważyć, że wątpliwości recenzenta i potknięcia w pracy nie wpływają wprost na ocenę samej rozprawy.

Autor poprawnie przygotował ankietę i przeprowadził rzetelne badania osób z grona maturzystów w dwóch chrzanowskich liceach. Zestawienie wyników badań i statystyczne ich przedstawienie wskazują na dobre przygotowanie Doktoranta. Stanowi to niewątpliwie cenny walor pracy.

W związku z tym, oceniając całościowo rozprawę i biorąc od uwagę wymogi prawne stawiane w Polsce pracom doktorskim (zob. *Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*: Dz.U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595; z 2005 r. Nr 164, poz. 1365 z późniejszymi zmianami), wnoszę wniosek do Rady Instytutu Nauk Teologicznych Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, aby ks. mgr lic. Tadeusz Tylka był dopuszczony do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

ks. prof. dr hab. Jacek Nowak SAC
kierownik
Katedry Teologii Liturgii UKSW

Warszawa, dn. 27 sierpnia 2024 r.